

Издателска къща **КХ** – Критика и Хуманизъм
е член на
Международния алианс на независимите издатели



Изданието е реализирано с финансовата подкрепа на
Министерството на културата.

серия

VARIUS

2024

traduki

Издаването на това произведение беше подкрепено от ТРАДУКИ, литературна мрежа, в която са включени Федералното министерство за европейски и международни въпроси на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, Швейцарската културна фондация „Про Хелвения“, Австрийското сдружение на преводачите и преводачите (Литературна къща Виена) по възложение на Федералното министерство за изкуство, култура, държавна администрация и спорт на Република Австрия, Гьоте-институт, Фондация „С. Фишер“, Словенската агенция за книгата, Министерството на културата и медиите на Република Хърватия, Министерството на обществото и културата на Княжество Лихтенщайн, Фондацията за култура на Княжество Лихтенщайн, Министерството на културата на Република Албания, Министерството на културата и информацията на Република Сърбия, Министерството на културата на Румъния, Министерството на образованието, науката, културата и спорта на Черна гора, Лайпцигският панаир на книгата, Министерството на културата на Република Северна Македония, Министерството на културата на Република България.

**ПРИЗ
НАВА
НЕТО**

АКСЕЛ ХОНЕТ

**история на една
европейска идея**

превод Стилиян Йотов

КС

Axel Honneth

Anerkennung
Eine europäische Ideengeschichte

© Suhrkamp Verlag Berlin 2018

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

Аксел Хонет

Признаването
История на една европейска идея

Стилиян Йотов, *превод от немски*, 2024

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

© Ирина Джонкова, *художник на корицата*, 2024

© Издателска къща **КК** – Критика и Хуманизъм, 2024

ISBN 978 954 587 264 8

Всички права запазени!

Забранява се възпроизвеждането на текста изцяло или на части, както и разпространението му чрез механично копиране, сканиране и/или чрез онлайн платформи. Нарушенията на авторското право на преводача и издателя ще бъдат преследвани по съдебен ред.

Съдържание

<i>Предговор</i>	11
I. История на идеите срещу история на понятията: методологически бележки	15
II. От Русо до Сартр: признаване и загубване на себе си	25
III. От Хюм до Мил: признаване и самоконтрол	75
IV. От Кант до Хегел: признаване и самоопределяне	119
V. Историческо сравнение на признаването: Опит за систематично обобщение	165

*Посвещава се на Юрген Хабермас
В знак на благодарност*

Прегговор

Това проучване започна с покана през май 2017 г. от Центъра за политическа мисъл в Кеймбридж, където на всеки две години се провеждат лекции в чест на Джон Робърт Сийли¹. Да си призная, бях малко поуплашен от огромната репутация на този център, която го представляше като ковачница на идейна история, така че избрах да бъда предпазлив и реших да се посветя на тема, която очевидно принадлежи към историята на идеите, но при все това е и тема, по която мога да претендирам за известна степен на теоретичен авторитет. Планирах да се впусна в полето на историята на политическата мисъл, като все така се придържам към познат ми отдавна философски материал. Така възникна идеята за моите лекции в чест на Сийли и за тази книга. Също като така наречената Кеймбриджка школа, която, заедно с немската традиция на „история на понятията“ [*Begriffsgeschichte*], успя да реконструира сложната и натоварена с конфликти история

¹ Джон Робърт Сийли (1834-1895), английски историк, либерал, поддръжник на британската империя и изследовател на нейната история; допринесъл за установяването на политологията като самостоятелна научна дисциплина. Лекциите в негова чест се изнасят от значим учен в областта на политическата наука и нейната история с подкрепата на издателството на Кеймбриджкия университет; бел. пр.

на няколко ключови категории в нашето политическо себеразбиране, за да ни просвети относно историческия произход на водещите понятия относно демокрацията, тук ще използвам скромните инструменти, с които разполагам, за да направя същото за друго понятие, което междувременно придоби известна значимост: признаването. В следващите пет глави ще се опитам да разкрия идейно-историческите корени на една представа, която днес приемаме за разбираща се от само себе си: идеята, че отношенията между субектите се определят от взаимното зачитане [*esteem*, *Wertschätzung*²] или признаването от страна на съответния друг или съответната друга.

Колко е трудна задачата, която си бях поставил, може да се види още от обстоятелството, че днес идеята за признаването събужда съвсем различни асоциации в различни контексти. Зависимостта на индивида от признаването на другите се разглежда понякога като източник на целия модерен, егалитарен морал, а друг път е само социално средство за насърчаване на социално полезно поведение; а пък в съвсем друг контекст същата зависимост се прививда като коренът на фатална самоизмама на индивида относно неговата „автентична“ личност, следователно признаването е заплахата за „истинската“ индивидуалност. Както ще видим, някои от тези разлики са свързани със семантичните особености на понятието признаване в различните национални езикови култури. Докато на френски това понятие намира израз в *reconnaissance* (най-вече: разпознаване), както и на английски в *recognition* (разпознаване), то немският тер-

² В случая „зачитането“ е по-силно от съобразяването изобщо, изразява положително отношение, за разлика от оценката, и не е така силно като почитта; като глагол би могло да се предаде и с „ценя“; бел. пр.

мин *Anerkennung* не означава повторно разпознаване, а признаване.³ Други разлики произтичат от асоциативни вериги, които са проникнали в сърцевината на локалното значение на това понятие в хода на неговото използване в специфични култури. Едно съществено разграничение в теоретичната употреба на понятието е дали признаването се отнася до социалната репутация на дадено лице или до нещо по-дълбоко и независимо от това как този човек се възприема от обществото. Също толкова важно разграничение е дали с употребата на израза „признаване“ се има предвид по-скоро морален акт, начин на засвидетелстване на уважение, или в много по-силна степен става дума за епистемен процес, т.е. за постижение на познанието ни за обективното състояние на нещата. Както семантичните разграничения в съдържанието на израза, така и разнобразните асоциативни вериги в местните културни контексти играят решаваща роля, стане ли въпрос за реконструиране на идеята за признаване в историята на Новото време.

Преди да се заема с тази задача, бих искал първо да изразя своята благодарност на онези, чиято изпълнена с почит към мен покана ме мотивира да обмисля предприемането на такова изследване изобщо. Преди всичко съм благодарен на Джон Робъртсън, който като директор на Кеймбриджкия център за политическа мисъл ме покани да изнеса лекциите в чест на Сийли в Кеймбридж през 2017 г. Не само че щедрото му гостоприемство ми позволи да се насладя напълно на престоая си в университета, но и

³ Вж. по този въпрос: Пол Рикъор, *Пътят на разпознаването* (три студии) [срв. бълг. изд.: С., 2006, Сонм, прев. Т. Минева, най-вече 11-48; бел. пр.]; Heikki Ikäheimo, *Anerkennung*, Berlin/Boston, 2014, De Gruyter, гл. 2.1.

неговите проникателни въпроси, вкоренени в задълбочено познаване на Европейското просвещение, допринесоха също значително за прецизиране на моя възглед за интелектуалното развитие на идеята за признаване. Дълга благодарност и на Джон Дън, Кристофър Мекстрот и Майкъл Соненшер, чиито коментари и възражения ме предпазиха да направя прекалено прибързани и непредпазливи заключения. Бих искал също да благодаря на Майкъл Нанс, който прекара два семестъра като Хумболтов стипендиант в Института по философия към университета „Гьоте“ във Франкфурт, за неговите подтикващи ме импулси и бележки относно понятието за признаване в немския идеализъм, предмет на четвърта глава от моето проучване. Най-важната мотивация да превърна лекциите си в книга дойде от Елизабет Френд-Смит от Cambridge University Press и Ева Гилмър от издателство Suhrkamp; тяхното деликатно подтикване и приятелски напомняния осигуриха навременното изготвяне на ръкописа. Бих искал специално да благодаря на Ева Гилмър за прегледа на ръкописа ми – нещо, което е на път да се превърне в придобит на драго сърце обичай, – която и сега стои това с такова голямо внимание и прецизност.

История на идеите срещу история на понятията: методологически бележки

Както загатнах в предговора, за нашата демократична култура е важно да си припомним историческия произход и развитие на онези идеи и понятия, които продължават да определят устойчиво и до днес нашия съвместен политически и културен живот. Само с помощта на такава историческа застраховка можем съвместно да разпознаем как сме станали това, което сме, и кои нормативни претенции произтичат от нашето споделено себеразбиране. Междувременно и понятието признаване заслужи подобно историческо самоосъзнаване, тъй като през последните няколко десетилетия то също се превърна в елемент от сърцевината на нашето политическо и културно себеразбиране. Това се вижда в толкова различни изисквания като тези да се уважаваме един друг като равноправни членове на кооперативна общност¹, да осигуряваме безусловно признаване на своеобразието на другия² или да

1 John Rawls, *Justice as Fairness: A Restatement*, Cambridge, MA, 2001, Harvard University Press, особено гл. 2.

2 Judith Butler, *Giving an Account of Oneself*, New York, 2005, Fordham University Press.

зачитаме културните малцинства в смисъла на „политика на признаване“³. Като реконструирам идеята за признаване в историята на Новото време, се надявам да внеса малко ред в това поле от значения и по този начин да допринеса за изясняването на сегашното ни политическо и културно себеразбиране. Преди да мога директно да се обърна към тази задача обаче, трябва да кажа няколко думи както за моя подход, така и за свързаните с него цели, тъй като намерението да разкрием произхода на настоящата ни представа за признаване е изправено пред изисквания и очаквания с различна сложност и изтънченост.

Поради различни причини пред моя опит за историческа реконструкция на понятието за признаване трябва да се прокарат две строги граници. Първо, ако искаме да разкрием историческия произход на признаването, би било силно подвеждащо да предположим, че става дума само за *един* израз. За разлика от други водещи понятия, например „държава“, „свобода“ или „суверенитет“, идеята, която днес ни окриля, щом заговорим за „признаване“, не е съществувала в миналото ни под формата на един-единствен, твърдо установен термин. Напротив, имало е доста разнообразни изрази, с които мисленето в епохата на Новото време се е заемало с това, че винаги сме свързани помежду си чрез различни форми на признаване: Жан-Жак Русо, черпейки от работата на френските моралисти, използва за този факт понятието „самолюбие“ (*amour propre*), Адам Смит говори за преместен вътре в нас „външен наблюдател“ (*external observer*) и едва Фихте и Хегел започват да употребяват категорията „признаване“

3 Чарлс Тейлър, *Мултикултурализъм. Изследване върху политиката на признаване* [вж. бълг. изд.: С. 1999, ИК КХ – Критика и Хуманизъм, прев. Майя Грекова; бел. пр.].

Запознайте се с преводача



Стилиян Йотов е завършил философия и английски език в СУ „Св. Климент Охридски“.

Професор е по Философия на Новото време и Философия на правото в същия университет.

Бил е стипендиант на ДААД и на фондация „Александър фон Хумболт“, както и гост-професор в Европейски университет „Виадрина“, Франкфурт на Одер.

Превежда текстове на Ю. Хабермас, Т. В. Адорно, М. Хоркхаймер, З. Кракауер, В. Бенямин и др. Бил е „Пол Целан“ стипендиант на Института за изследвания на човека, Виена. Номиниран (заедно със Силвия Вълкова) за наградата „Христо Г. Данов“ за превода на *Естетическа теория* на Т. В. Адорно.

*Други преводи на Стилиян Йотов
в Издателска къща КХ – Критика и Хуманизъм:*

Юрген Хабермас, *За конституцията на Европа*, С., 2011.

Ханс Келзен, Хелмут Коинг, Карл Ларенц, Никлас Луман, Роберт Алекси, Юрген Хабермас, *Субективните права: германски визии* С., 2016 (и съставителство).

Теодор В. Адорно, *Minima moralia*, С., 2021.

Юрген Хабермас, *Комуникативният разум*, С., 2021 (и съставителство).

Валтер Бенямин, *Към критика на насилието*, С., 2022.

Валтер Бенямин, *Сюрреализъм и критическа теория*, С., 2022 (и съставителство).

Юрген Хабермас, *Едно ново структурно изменение на публичността и дебативната политика*, С., 2022.

Вижте нашите поредици:

Видео и аудио подкаст:

- * В Youtube канала на КХ - Критика и Хуманизъм
- * В Spotify
- * В Apple Podcasts



Видеозаписи от събития:

- * В Youtube канала на КХ - Критика и Хуманизъм
- * на www.kx-publishing.org



Видеоформат КХ АРТ:

- * В Youtube канала на КХ - Критика и Хуманизъм
- * на www.kx-publishing.org

